

карт і побудови маршрутів. Перспективним є використання елементів гейміфікації та спортивного орієнтування, що підвищує мотивацію до навчання та сприяє формуванню практикоорієнтованих умінь. Крім того, застосування інтерактивних цифрових платформ, віртуальних картографічних моделей і симуляцій дозволяє ефективно формувати топографічні компетентності учнів в умовах дистанційного та змішаного навчання [2].

Висновки. Топографічна підготовка учнів є важливим чинником розвитку просторового мислення, аналітичних здібностей та практичних навичок, необхідних для повсякденного життя й майбутньої професійної діяльності. Поєднання традиційних і цифрових методів навчання географії сприяє формуванню стійких топографічних компетентностей та підвищенню мотивації учнів до вивчення предмета. Подальші дослідження доцільно спрямувати на оцінку ефективності різних методик навчання топографії в умовах цифрової трансформації освіти.

Список використаних джерел

1. Зарубіна А. В., Сільченко, Ю. Ю., & Щербатюк, Н. І. Формування компетентностей з топографії та орієнтування у студентів вищих навчальних закладів. Наукові записки. Серія: Педагогічні науки. 2024. Вип. 214. С. 161–165. DOI: <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2024-1-214-161-165>.

2. Сільченко, Ю., Зарубіна, А., & Маслова, Н. Топографічна проблематика у програмі географії середньої школи. Наукові записки. Серія: Педагогічні науки, 2025. Вип. 218, С. 230-236. <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2025-1-218-230-236>

ОРГАНІЧНИЙ СВІТ НА МОНЕТАХ КРАЇН АВСТРАЛІЇ ТА ОКЕАНІЇ ЯК ОСВІТНІЙ РЕСУРС НУМІЗМАТИЧНОЇ ГЕОГРАФІЇ

Мисько В.З.

Кам'янець-Подільське позашкільне навчально-виховне об'єднання

myskovz@ukr.net

Байтеряков О.З.

Мелітопольський державний педагогічний університет

імені Богдана Хмельницького

o.baiteriakov@gmail.com

Мисько Т.О.

Кам'янець-Подільський ліцей №17

myskotania357@gmail.com

У сучасному освітньому просторі дедалі більшого значення набувають міждисциплінарні підходи, що забезпечують інтеграцію знань із різних галузей науки. Одним із оригінальних і водночас ефективних засобів пізнання можуть слугувати обігові монети із зображеннями представників флори та фауни різних

країн світу. Вони поєднують у собі історичну, культурну, географічну та природничу інформацію, відкриваючи широкі можливості для використання в освітньому процесі. Особливу цінність становлять монети країн Австралії та Океанії, на яких часто зображені унікальні ендемічні види рослин і тварин, які є символами окремих держав.

Монети як засіб наочності можуть успішно застосовуватися у закладах загальної середньої та позашкільної освіти. Їх доречно використовувати практично на всіх етапах уроку чи заняття, у процесі виконання практичних робіт, дослідницьких завдань і навчальних проєктів. Завдяки поєднанню візуальної привабливості та інформаційної насиченості монети сприяють формуванню міжпредметних компетентностей, зокрема природничих, географічних і культурологічних.

Органічний світ, який представлений на монетах Австралії та Океанії, вирізняється надзвичайним біорізноманіттям і великою кількістю рідкісних видів рослин і тварин, зокрема й тих, що потребують збереження. Використання таких монет у навчанні сприяє формуванню екологічної культури, розвитку пізнавального інтересу до природи різних регіонів світу [1, 2].

Дослідження монет із зображеннями представників органічного світу створює умови для інтеграції нумізматики з природничими та суспільними дисциплінами, зокрема біологією, географією й історією. В освітньому процесі такі монети можуть використовуватися як наочний і пізнавально цінний матеріал для виконання міжпредметних завдань, дослідницьких робіт та тематичних проєктів.

Залежно від змісту зображень, особливостей дизайну та дидактичного призначення монет можуть бути застосовані різні методичні прийоми роботи з ними. Використання монет країн світу як засобу навчання є доцільним під час вивчення таких навчальних предметів і курсів НУШ, як «Географія», «Біологія», інтегрований курс «Пізнаємо природу» (5-6 класи), а також курсів «Країни та регіони» (10 клас) і «Географічний простір Землі» (11 клас).

Монети країн Австралії та Океанії є важливим джерелом інформації про природне середовище, біологічне різноманіття та особливості органічного світу цієї частини світу. На їх реверсах (інколи й аверсах) часто зображуються ендемічні види тварин і рослин, які відіграють важливу роль у природній і культурній спадщині держав Океанії. Огляд монет доцільно розпочати з Австралії, а далі послідовно розглянути монети країн і територій Меланезії, Полінезії та Мікронезії [1].

В Австралії в обігу перебувають 7 обігових монет. Практично на усіх монетах представлені типові представники фауни країни: карликова перохвоста летяга, плащоносна ящірка, східна короткодзьоба, лірохвіст великий, качконіс австралійський, кенгуру. Лише на монеті номіналом 50 центів міститься герб Австралії, на якому також є зображення тварин – кенгуру та страус ему.

На більшості монет Австралії зображені типові тварини країни. Як правило, це ендеміки. Карликова перохвоста летяга (1 цент) була навіть викарбувана на бронзових медалях літньої олімпіади у Сіднеї в 2000 році.

Качконіс (20 центів) – єдиний сучасний представник родини Качкодзьобових та разом із єхиднами утворює ряд однопрохідних тварин, за деякими ознаками близьких до плазунів. Ця унікальна тварина цікава тим, що використовує свій «дзьоб» для електролокації рухів м'язів своєї здобичі [3].

Великий лірохвіст (10 центів) мешкає на південному сході Австралії. Це один із найбільших співочих птахів у світі, він відомий своїм витонченим хвостом і залицанням, а також чудовою мімікою. Вид є ендеміком Австралії і зустрічається в лісах на південному сході країни. На думку фахівців, лірохвіст демонструє один із найдосконаліших голосових навичок у тваринному світі – «найдосконаліший, найскладніший і найкрасивіший».

Географічно Меланезію складають: Соломонові Острови, Вануату, Фіджі, Папуа Нова Гвінея, Нова Каледонія, Молуккські острови (Індонезія), Індонезія Папуа (провінція) та Індонезія Західне Папуа (провінція). Окрім останніх трьох територій, монети усюди карбуються регулярно та є в обігу. Органічний світ на монетах країн Меланезії представлений у таблиці 1.

Таблиця 1

Органічний світ на монетах країн Меланезії

№ з/п	Країна	Номінал монети	Опис зображення
1.	Вануату	1 вату	червоногий молюск харонія
2.	Вануату	2 вату	червоногий молюск харонія
3.	Вануату	5 вату	червоногий молюск харонія
4.	Вануату	10 вату	кокосовий краб, оточений кокосовими пальмами
5.	Вануату	20 вату	кокосовий краб, оточений кокосовими пальмами
6.	Вануату	50 вату	бульби ямсу
7.	Вануату	100 вату	три саджанці кокосової пальми
8.	Фіджі	5 центів	риба-лисиця (аверс)
9.	Фіджі	10 центів	фруктовий кажан (реверс)
10.	Фіджі	20 центів	багряно-сяючий папуга (реверс)
11.	Фіджі	50 центів	риба-наполеон (аверс)
12.	Фіджі	1 долар	фіджійська смугаста ігуана (аверс)
13.	Фіджі	2 долари	сапсан (аверс)
14.	Папуа Нова Гвінея	1 тойя	метелик райський птахокрил
15.	Папуа Нова Гвінея	2 тойя	риба-скорпіон або риба-лев
16.	Папуа Нова Гвінея	5 тойя	свиноноса черепаха
17.	Папуа Нова Гвінея	10 тойя	кускус плямистий
18.	Папуа Нова Гвінея	20 тойя	казуар малий або казуар Беннета
19.	Папуа Нова Гвінея	1 кіна	два крокодили новогвінейські

Таблицю складено за колекціями монет і джерелом [4]

В країні Соломонові острови в обігу перебувають 8 обігових монет. На монетах цієї країни зустрічаються виключно географічні об'єкти, які відображають місцеві звичаї, традиції, культуру та вірування.

На монетах Вануату зустрічаються виключно тварини і рослини. В обігу перебувають 7 монет. На монетах номіналом 1, 2 і 5 вату зображений дуже поширений червоногий молюск харонія, а на 10 і 50 вату – кокосовий краб або

пальмовий злодій. Значна увага приділяється сільськогосподарським культурам: ямс (50 вату) і саджанці кокосової пальми (100 вату) (Табл. 1).

Монетна колекція Фіджі складається з 8 монет. Значна увага в їх оформленні приділена зображенням тварин, рослин і ритуальних предметів. Варто зазначити, що такі зображення містяться як на аверсах, так і на реверсах монет (6 монет). Монети Фіджі відображають унікальне біорізноманіття островів, адже на них зображені такі представники фауни, як риба-лисиця, фруктовий кажан, багряно-сяючий папуга, риба-наполеон, фіджійська смугаста ігуана та сапсан [3].

У Папуа Новій Гвінеї в обігу перебувають 8 монет, більшість з яких присвячені представникам унікальної фауни країни, зокрема райському птахокрилу, рибі-скорпіону, свиноносій черепазі, плямистому кускусу, малому казуару та новогвінейському крокодилу.

Ще один важливий момент: з 2021 року у французьких тихоокеанських територіях – Французькій Полінезії, Новій Каледонії та Волліс і Футуні – введено в обіг оновлену серію монет тихоокеанського франка CFP (Change Franc Pacifique). На монетах є наступні зображення: тіаре (таїтянська гарденія), листки таро, та по краях стилізовані 6 сосен Кука (5 франків); білі крячки і скати (10 франків). На 20 франках CFP зображено морську екосистему коралових островів, де чітко ідентифікуються риба-Наполеон, риба-ангел, морська черепаха та корали. На монеті 50 франків CFP зображено органічний світ Нової Каледонії: птаха кагу, рогатого папугу, хлібне дерево, папороті та ніаулі, що підкреслює унікальне біорізноманіття острова.

Географічно до Полінезії входять: Нова Зеландія, Самоа, Токелау, Тонга, Тувалу, Французька Полінезія, Острови Кука, Острів Пасхи, Ніуе, Піткерн, Волліс і Футуна. Найкраще органічний світ представлений на монетах Нової Зеландії, Самоа, Токелау, Тонга, Тувалу, Островів Кука (Табл. 2).

У Токелау випускається серія з 8 монет, що має переважно туристично-комерційний характер. На них зображені типові представники місцевої фауни: морські черепахи, кокосові краби, тропічні метелики, акули. Особливу увагу привертає монета 5 центів із фіджійською ігуаною – видом ігуан, ендемічним для окремих островів Токелау та Фіджі. Це один із небагатьох представників родини ігуанових, що мешкає поза Новим Світом і має дуже обмежене поширення.

В колекції сучасних монет Тувалу нараховується 7 монет. На монетах цієї країни зустрічаються виключно біологічні об'єкти, які відображають органічний світ островів: моллюск лямбіс хірагра, скат хвостикол червоний, тигрова акула, червоноокий краб, летюча риба, восьминіг, черепаха.

Монета номіналом 5 центів Тувалу містить зображення тигрової акули. Цей вид є яйцеживородним: ембріони розвиваються всередині яєць у тілі матері, а на світ з'являються вже повністю сформовані дитинчата. Розвиток відбувається за рахунок запасів поживних речовин яйця без додаткового живлення з боку матері.

Монетний ряд Островів Кука складається з 9 номіналів, серед яких 4 монети (5, 10, 20 і 50 центів) присвячені органічному світу. На них зображені квітка гібіскуса Раротонга, апельсин, австралійський кричок і тунець. Особливої уваги заслуговує монета 20 центів із австралійським кричком – видом птаха, що перебуває під охороною МСОП і має статус «вразливого» [2].

Таблиця 2

Органічний світ на монетах країн Полінезії

№ з/п	Країна	Номінал монети	Опис зображення
1.	Нова Зеландія	1 цент	срібляста папороть
2.	Нова Зеландія	2 центи	квіти та стебло ковхаю (бобової рослини)
3.	Нова Зеландія	5 центів	туатара, або гаттерія
4.	Нова Зеландія	1 долар	квіти на тлі листя папороті
5.	Нова Зеландія	2 долари	біла чапля Котуку
6.	Самоа	5 сене	плід ананасу
7.	Самоа	10 сене	квітка червоного імбиру
8.	Самоа	20 сене	зубчастодзьобий голуб
9.	Токелау	1 цент	морська черепаха
10.	Токелау	2 центи	кокосовий краб (пальмовий злодій)
11.	Токелау	5 центів	голова фіджійської ігуани
12.	Токелау	10 центів	тропічний метелик
13.	Токелау	2 долари	три акули
14.	Тонга	1 сеніті	ванільна орхідея
15.	Тонга	2 сеніті	таро, або колоказія їстівна
16.	Тонга	5 сеніті	квітка хейлала
17.	Тонга	10 сеніті	тонганський мегапод
18.	Тувалу	1 цент	мушля моллюска лямбіса хірагри
19.	Тувалу	2 центи	хвостокол червоний
20.	Тувалу	5 центів	тигрова акула
21.	Тувалу	10 центів	червоноокий краб
22.	Тувалу	20 центів	летюча риба
23.	Тувалу	50 центів	восьминіг
24.	Тувалу	1 долар	черепаха
25.	Острови Кука	5 центів	квітка гібіскуса Раротонга
26.	Острови Кука	10 центів	апельсин на гілці.
27.	Острови Кука	20 центів	кричок австралійський
28.	Острови Кука	50 центів	тунець
29.	Острів Пасхи	1 песо	смугастий тунець
30.	Острів Пасхи	2 песо	риба-метелик щипчик
31.	Острів Пасхи	50 песо	мурена

Таблицю складено за колекціями монет і джерелом [4]

Географічно Мікронезію складають: Федеративні Штати Мікронезії (ФШМ), Кірибаті, Науру, Маршалові острови, Палау та Острів Вейк (США). Обігові монети карбувались лише у ФШМ і Кірибаті. На семи із восьми монет ФШМ зустрічаються біологічні об'єкти, які відображають органічний світ островів: летюча лисиця Чуук, риба-клоун, руда нічна чапля, жовтоперий тунець, скат-манта, довгодзьобий дельфін звичайний і карликова косатка [4].

Варто звернути увагу на монету в 25 центів, на якій зображений жовтоперий тунець. Жовтоперий тунець – вид риб родини скумбрієвих відіграє значну роль в рибній промисловості. Через свою швидкість і розмір жовтоперий тунець популярний серед спортивних риболовів. Цікавими з точки зору естетики є біметалеві монети номіналом 2 і 5 доларів, виготовлені якісно з плавним переходом зображення з одного металу в інший.

Зрозуміло, що таких монет зазвичай немає у вчителів природничих дисциплін, тому їм на допомогу можуть стати фотоколажі, створені авторами. Як роздатковий наочний матеріал вони можуть бути яскравим доповненням до уроків географії, біології та екології (Рис. 1).

Рис. 1. Органічний світ на монетах країн Австралії та Океанії
(створено авторами)

Використання монет в освітньому процесі розширює уявлення учнів про нестандартні джерела географічної інформації та демонструє значення природничих знань для аналізу їх художнього оформлення. Застосування монет дозволяє урізноманітнити форми й методи навчальної діяльності, доповнюючи традиційні уроки новими елементами.

Обігові монети можуть бути цінним джерелом інформації про біологічне різноманіття країн Австралії та Океанії. Зображення флори і фауни на них відображають природні особливості, національні символи та екологічну унікальність регіонів. Їх використання сприяє розвитку природничих компетентностей, просторового мислення та дослідницьких навичок учнів. Такий матеріал доцільно інтегрувати у уроки біології, географії, екології та гурткову роботу, що робить навчання більш наочним, міждисциплінарним і цікавим.

Отже, нумізматична географія є ефективним сучасним інструментом природничої освіти, який допомагає формувати цілісне уявлення про природу різних країн через аналіз зображень на монетах.

Список використаних джерел

1. Мисько В.З., Мисько Т.О., Байтеряков О.З. Застосування монет країн світу, що відображають особливості органічного світу материків і океанів в освітньому процесі. *Науково-методичний супровід педагогічних працівників у світлі Концепції нової української школи, приурочений 85-річчю Інституту та 75-річчю Володимира Войтенка* /Зб. матеріалів ІХ інтернет форуму [ред. кол.: О. Кошка (гол) та ін.] – Хмельницький: ХОППО ім. А.Назаренка. – 2024. С. 177-184.

2. Мисько В.З., Мисько Т.О., Байтеряков О.З. Нумізматична географія: сучасні монети країн Океанії, опис та застосування в освітньому процесі. *Money & Banking: гроші та банки в історії Європи: тези доповідей І нумізматичної щорічної конференції «Money & Banking: гроші та банки в історії Європи»* (м. Київ, 16-18 вересня 2024 року). Київ, 2024. С. 238-241.

3. Мисько В., Мисько Т., Суржикова К. Сучасні монети країн і територій Меланезії: опис та застосування в освітньому процесі. *Матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації»*: Зб. наук. праць. Переяслав, 2024. С. 8-12.

4. Numista. URL: <https://numista.com> (дата звернення 13.04.2026)